

Silas rider igen

Blå blomster og lærkesang trækker atter toner af
Cecil Bødgers eventyr-fløjte

Publ. i Tillæg til Information 05.12.1985.

Cecil Bødger: Silas. De blå heste. 200 s. Kr. 98 Gyldendal.

Cecil Bødger: Silas. Livet i Bjergbyen. 229 s. Gyldendal.

De blå heste hedder den nye Silas-bog. Det lyder af blå bjerge, drøm, romantik og eventyr. Der er da også noget af det alt-sammen i bogen. Silas møder de blå heste langt oppe i de høje bjerge, hvor han er drevet hen i sin kærligheds kvide. Pigen er rendt sine egne veje. Han var endda begyndt både at passe børn og gøre rent. Hun vil selv, hun vil være købmand. Og så stikker han på eventyr. Lonely rider.

I øvrigt er der ikke meget af den slags romantisk eventyr i bogen. Det eventyr, den fortæller, har en anden art, ligesom de blå heste.

Hestene er små, lødne, nøjsomme og robuste fyre – forvildede brugsdyr, som er grundlag for en bjerglandsbys eksistens. Drømmens blå farve er dog hverken sminke eller camouflage.

De ligner Silas selv ikke så lidt – og den retning, det har taget med hans udvikling og med de bøger, der handler om ham.

Det begyndte med Silas og den sorte hoppe og en utøjlet frihedsdrøm, som siden gik i seletøj med tamme vallakker, da drømmen skulle virkeliggøres i et utopisk fællesskab. Silas holdt op med at ride, og han holdt op med at spille på fløjte. Det var prisen. Nu er han og bøgerne sat i bevægelse igen med de Blå heste og den Si-

las-bog, der kom sidste år efter en femårs pause i serien: *Livet i Bjergbyen*. Silas rider igen, blå blomster og lærkesang trækker toner af fløjten og spiller igen en rolle i bøgerne.

Siden den første Silas-bog kom i 1967, er der kommet ni bøger af slagsen. Med de to sidste tegner der sig tre faser i serien. De tre første bøger (1967-72) handler om Silas og hans sammenstød med omverdenen under udfoldelsen af hans frihedstrang. De næste fire (1976-79) handler om hans socialisering under hans og andre outsiders pionerliv i opbygningen af et alternativt fællesskab. I de to sidste (1984 og 85) sætter nye bevægelser ind. Denne udvikling er på flere måder forbundet med samfundets og litteraturens udvikling i samme periode – og med udviklingen i Cecil Bødgers øvrige forfatterskab.

Silas anno 1967 starter ud som en oprørsfigur. I de første bøger brydes hårdhændet tvang og vitalt oprør. Handlingen er henlagt til et barsk vejrbidt rum, hvor både det barnlige livs trods og kvaliteter og de sociale tvangsforhold udfoldes råt og uden omsvøb. Bøgerne brød, da de kom, mange af de mådeholdets grænser børnelitteraturen var indlejret i.

De handler om modsætninger mellem individ og samfund, mellem frihed og tvang og mellem skabende evne og økonomi. Og de gør det i fræsende opgør. Silas er en outcast og eventyrer, der reagerer

med øjeblikkelig allergi på alle tvangsforhold.

Bogens handlingsrum er en eller anden fortid et eller andet sted. Hvis det ikke var for bjergene, kunne det være Danmark før bondereformerne. Det ligner nærmest en fremstilling af det lange tidehverv, der gik forud for kapitalismens og industrialiseringens æra.

Formen er blevet kaldt fantastisk realisme. Det er rammende på mange måder. Handlingen udspiller sig i et fiktivt nowhere-land, men inden for dets rammer er skildringen realistisk.

Grundtrækkene i dette univers er ikke væsensforskellige fra nutidens, selv om det fremtræder ganske anderledes. Børn i dag lever i en lignende knude af modsætninger som Silas. Det daglige drama er omsat til bøgernes rum, fortættet i dets figurer og handlinger og givet en anden retning.

Den første bog handler om, hvorledes Silas tilvender sig en hest, der står som et frihedssymbol. Han kan gøre det i kraft af sine oprørske og kunstneriske evner – en magisk færdighed i at spille på fløjte. Den bliver et symbol på alternative værdier og et instrument i kampen mod tvangsforholdene.

Bogens univers er gennemsyret af økonomiske og sociale undertrykkelsesforhold, der styrer personerne og deres forbindelser og gør dem til magtforhold. De træder i relief gennem Silas og en håndfuld andre outsiders, der på forskellig vis kæmper for at skabe sig et autentisk liv tværs gennem tvang og fremmedgørelse. En af dem er kammeraten Ben-Godik, hvis metode står som et korrektiv til Silas' satsen på hensynsløs individuel udfoldelse.

De følgende bøger betegner en ekspansion socialt og geografisk, således at der tegnes en bred horisont. Silas' erfaring udvikles i takt hermed, og samtidig socialiseres hans dynamik og rettes mod fælleskabet efter Ben-Godiks recept: Sejt arbejde, selvdisciplin og ansvar. Det resulterer i opbygning af et alternativt samfund i mellempriodens bøger. De besætter en forladt landsby på Sebastiansbjerget og grundlægger en slags økologisk fortids-Christiania, befolket af afvigere af forskellig slags.

Bøgerne har en stærk, sanselig og konkret fremstillingsform. Modsætninger og konflikter kommer til udtryk anskueligt og visionært i figurer, rum og i en til tider voldsom handlingsdynamik, som Silas' udvikling vokser organisk ud af. Flere af personerne får mytisk egetliv. Således de første bøgernes monstrum af en ærkeskurk: Hestekragen, som i en senere bog omvendes i en afsindig og grotesk druktur.

Da Fanden blev gammel, gik han i kloster. Det sker også for Hestekragen – næsten. Det er lidt den samme historie med Silas – og med bøgerne om ham. Han vinder i socialitet og tamhed, men taber i intensitet. Han spiller ikke meget på fløjte i de senere bøger (de synger heller ikke slet så meget i tryksværten).

Fællesskabet overtager handlingsdynamikken, men i afbleget form, selv om flere personer, især kvinderne får rum ved siden af Silas. Hans og bøgernes udvikling omsættes snarere i en art pædagogisk metode af karaktermoralisk tilsnit, som ganske vist er uden præk og forklarerer både dramatisk og dramatisk nok til at tøjle selv Hestekragen. Ben-Godik får efterhånden en birolle i bogen i takt med, at det han repræsenterer får hovedrollen.

Bjerget og byen står som et isoleret alternativ, et barsk refugium for outsiders. Ligesådan er bøgernes afsæt i oprørske insisteren på de undertrykte sociale og kreative evner og modstand mod diverse tvangsforhold underordnet »nødvendighedens« krav.

I bøgerne om bjergbyen er der en tendens til fortidsnostalgi og god gammel karaktermoral. Personerne bliver tamme og bøgerne gør det – når man bruger deres eget mål vel at mærke. Der er stadig store ressourcer af mytisk energi og saft i fortællingerne, som slår ud i vildere visioner, omend tøjlet og under låg, mens overlevelseskampen står på.

Man kunne have frygtet, at bøgerne ville ende i denne tamme, lidt ferske økologiske vadmelsfornuft, der ikke rigtig ville være noget svar på nutidens børns livssituation og særlige nødvendighed. Bortset fra, at de gennem deres æstetiske kvaliteter kunne fascinere som en eksotisk robinsonade i nowhere-land.

Men under den størknende overflade af solide værdier, der danner sig, mens tæmningsprocessen pågår, ulmer modsætninger, forskelligheder og bundne længsler, individuelle behov og evner, som undertrykkes eller fortrænges for nødvendighedens krav på folk og fællesskab.

Det er Cecil Bødgers bedrift at have fastholdt denne dialektik og ladet det komme til opbrud i bogen fra sidste år: *Livet i Bjergbyen*.

Livet bryder op af overlevelsens og nødvendighedens stenede jordbund. Bogen skildrer, hvorledes de fortrængte personlige kræfter igen melder sig, da overlevelsen er sikret. Forskelligheder i gemyt og interesser slår ud og truer med splittelse og opløsning. Det sætter sig som

bøvl, surhed og giftigheder i den pindsvinestilling, det har udviklet sig til.

Det er især hos kvinderne, det sker. Melissa vil noget mere med sit liv. *Livet i Bjergbyen* er for snævert, virker undertrykkende og selvundertrykkende. Joanna bliver jaloux og sur. Bogen skildrer disse brydninger, der som en vårfloam truer med at rive fællesskabet itu. Det kommer til udtryk som en modsætning mellem lighed og forskellighed, der først sætter sig som tvangsgiftighed. De ruger over hinanden i en interessekamp. Fællesskabet trues af forsumpning, gensidig kontrol og statisk ligemageri.

De enkeltes trods og opbrud kombineret med temperamenter, der igen er blevet eksplosive, sætter tingene i skred og på spil.

Fællesskabet på bjerget er en art ur-anarkistisk organisme uden formelle og materielle magtinstanser. Hvor de foregående bøger handlede om de vilde individualistiske kræfters tæmning i fællesskabet som et nødvendigt grundlag for at eksistere på tværs af samfundets tvangsforhold, dér handler *Livet i Bjergbyen* om den individuelle udfoldelse og kompetence som nødvendigt grundlag for et autentisk fællesskab.

Det er dette store politiske og sociale tema, bøgerne gennemspiller og afprøver. De udforsker i en anskuelig dynamisk og sanselig form denne dialektik, vejene og vildvejene, såvel i de personlige dannelsesforløb, som i fælleskabets frembringelse. Det, som tegner sig, er en vej mod et fællesskab, der konstitueres i en vekselvirkende dynamisk proces mellem personlig udfoldelse og den fælles materielle nødvendighed.

Det begreb om frihed, der korporligt er på færde i bøgerne, er et andet end liberalismens abstrakte skalkeskjul. Her er friheden konkret og forankret i fællesskab og udspringer af nødvendighed, ligesom det på den anden side overskrider en formaliseret og institutionaliseret lighedstænkning. Livet i Bjergbyen er stadig præget af den lidt gammelkloge og skolemesteragtige tone, der har stukket snuden frem i de senere bøger, men temperamentet og opdagelysten har taget stærkere fat i tasterne.

I den nye, *De blå heste*, sætter denne dynamik sig for alvor igennem. Pigen Melissa bliver hovedperson. Det er hendes selvstændighedstrang og initiativ, der udløser handlingen. Første del af bogen skildrer hendes opbrud og læreproces. Hun flytter til byen og begynder at handle og opretter en filial af kollektivet der.

Det sætter Silas skakmat. Det ender med, at han trækker hesten af stalden, finder fløjten frem og drager på eventyr. Bag de blå bjerge render han så ind i de blå heste. De har på én gang en magisk aura af poesi og drøm, og er samtidig hverdagsheste og som sådanne grundlag for en landsbys eksistens. De bliver klippet som får, er trækdyr som æsler og bliver tilmed ædt som kvæg. Højest brugbare og virkelighedsnære.

Landsbyen er ved at gå til på grund af misvækst. Mødet med hestene og folkene gengiver Silas hans magi og handlekraft. Med hest og fløjte får han lokket de blå heste i fold igen.

Hestene er en underlig bastard af et symbol, de er på én gang udtryk for frihed, selvudfoldelse og samtidig robuste brugsdyr. De ligner Silas selv som han er blevet – og bøgerne om ham. Foreløbig

står de som lidt af et postulat, men vejen er åben. De er brugelige befordringsmidler på vej ind i de næste bøger, som må komme. Silas er stadig noget tam i det. Melissa er der mere tryk på, men det er ligesom for lidt, om det skulle blive ved hendes butiksvirksomhed – og hvad med alle de andre: døve, blinde, stumme, halte og tvetuller, børn og folk?

Silas-bøgerne er som helhed et storslået projekt. De tegner sig som en opdagelsesrejse i livsmuligheder og værdigrundlag. Deres utopi er ikke en let ønskedrøm. Den udsættes for modsigelser, prøves af i en dialektisk bevægelse, springer ikke over, hvor gærdet er lavt mellem realitet og drøm. Bøgerne handler tværtimod om den bevægelse, den indsats, hvorigennem virkeligheden frembringes.

Fiktionen er bøgernes medium, men i sig selv en virkeliggørelse af denne bevægelse. De lægger ikke op til gnidningsfrit konsum. De stryger læseren mod hårene, samtidig med at de tager ham ved hånden. Nogle gange lidt rigeligt af begge dele, så de bliver lovlig pædagogiske. Det er en bemærkelsesværdig kvalitet, at de med deres seje rytme går mod den hurtige fikse æstetik, som er vanlig i diverse typer af spændingskonsum. Men det er problematisk, at de ligger noget under for den anden moderne syge i børnelitteraturen: pædagogismen.

Silas-bøgerne har udviklet sig til en dannelsesroman. Ikke af den gamle slags, hvor målet var en forudgivet skabelon. I disse bøger er vejen og midlerne vigtigere, ligesom udviklingsperspektivet har to centre: fællesskab og individ som vekselvirkende poler, der skaber bevægelsen. På denne vis er bøgerne et opbrud fra de traditionelle dannelseskonstruktioner og

samtidig et alternativ til de kronisk repeterende spændingsserier og anden konsumlæsning, der hærger børnebogsmarkedet.

Silas er ikke blevet så gennemslagskraftig en mytologisk figur som til eksempel Tarzan og hans slæng. Det er der mange grunde til: men med den frisættelse af fortællerenergier, som den sidste er udtryk for, kunne de næste ti Silas-bøger måske gøre noget ved det.

Cecil Bødker er på færde igen. På tværs af karaktermoralske gebrækkeligheder og fortidsnostalgi har hun kraft til at lade Silas og sig selv bryde op på ny. Hendes vision vil kunne bære, at de stærke kræfter bliver sluppet løs og konfronteret stærkere med nutidens lov og barneliv.

